

MĀJAS DRAUGS

RAKSTNIECĪBAS UN MŪZIKAS MUZEJA STĀSTI

Joprojām populāri:

Klāvs Elsbergs – 2. lpp

Rūdolfis Blaumanis – 13. lpp

Ainiņas no ansambļa

Zvaigznīte

dzīves – 3. lpp

Blaumaņa

sapņu pieminēklis –

9. lpp

Izstāde *Smacenis* Rakstniecības un mūzikas muzejā atvērta līdz 2013. gada 26. maijam

Populārais muzejs

Mājas Drauga 10. numurs pievēršas popularitātes tēmai. Vārdnīcā varam lasīt, ka „populārs” ir tāds: 1) kas ir daudziem vai visiem zināms; tāds, kas daudziem vai visiem izraisa interesi, saista uzmanību; 2) viegli saprotams, uztverams. *Mājas Drauga* intereses lokā abas nozīmes – gan aktualitāte un slava, gan, tā dēvētais, vieglais žanrs mākslās.

RMM izstādē *Smacenis* uzmanības centrā ir mākslinieka statuss padomju stagnācijas gados, rosinot domāt arī par radošo profesiju statusu mūsdienās, kā arī par nodevām, kuras māksliniekiem nācās maksāt toreiz. Mēdz runāt, ka mūsdienās rakstniekiem grūti sasniegt gan to statusu, gan popularitāti. Tomēr ir dažādu laikmetu autori, kuru darbi nākamajās paaudzēs aktualizējas un

pārdzimst atkal no jauna. *Mājas Draugā* divi no viņiem – Klāvs Elsbergs un Rūdolfis Blaumanis. Kas šodienas radošo profesiju pārstāvjiem liek pievērsties abu rakstnieku darbiem un iedvesmo jaunu darbu tapšanai?

Savukārt stāsts par karavīru ansambli *Zvaigznīte* ļauj ielūkoties epizodēs no Latvijas populārās mūzikas vēstures un dienesta padomju armijā. 🎧

Atklājot izstādi *Smacenis* ar pasākumu *Klāva lietas*, meklējām dzejnieka nemirstības noslēpumu jeb atbildi uz jautājumu, kas **Klāva Elsberga** personībā un dzejā lasītājus valdzina vēl šodien? Un ne tikai lasītājus. Aktiera un režisora **Vara Piņķa** un mūziķa **Edgara Šubrovskā** darbos **Elsberga** dzeju var atklāt arī skatītāji un klausītāji.

Varis Piņķis pasākumā *Klāva lietas*

Jaunā Rīgas teātra aktieris un režisors Varis Piņķis, iestudējis un pats spēlē monoizrādē *Klāvs*:

Izrāde stāv uz diviem vaļiem – Klāva vēstulēm un Klāva dzejas. Ar dzeju iepazīnos devītajā klasē ar krājumu *Velci, tēti*, kas atstāja ļoti stipru iespaidu, bet veidot izrādi mani divainā kārtā pamudināja vēstules, Klāva personība vai, pareizāk sakot, tas, ko es izsecināju no šīm vēstulēm. Ja runājam par dzeju, manuprāt, Klāva dzeja ir ļoti skopa savos izteiksmes līdzekļos, es to salīdzinātu drīzāk ar ļoti augstvērtīgām akmens skulptūrām, kas ir ļoti pārdomātas, tur nav nekā lieka, katrs vārds ir tik trāpīgi savā vietā, tur nav nekādu kruzulu, bet tajā pašā laikā nevar teikt, ka tas ir kaut kāds garlaicīgs perfekcionisms. Tieši pretēji – ar skopiem līdzekļiem viņš māk tik asi un trāpīgi iedurt, viņš lieto jaunam cilvēkam, jaunam dzejniekam tik prasmīgi lielu vērienu, ka tas nevar palikt nepamanīts.

Runājot par viņa personību, protams, ka es neesmu viņu pazinis un varu tikai spekulēt ar to, ko zinu vai nojaušu. Man interesē viņa dzīves intensitāte, jo viņš man atgādina cilvēku, kas dzer, bet nevar remdēt

slāpes. Neskatoties uz pašironiju, tekstiem par nāvi, kas ir diezgan fatāli, es viņā saskatu lielas dzīves alkas un gribu. Domāju, ka viņš bija arī ļoti lepns cilvēks, kas neaplipa ar mazo, zemisko, bet tajā pašā laikā ļoti atbildīgi izturējās pret sadzīvi, ģimeni, draugiem.

Mūziķis Edgars Šubrovskis, sarakstījis vairākas dziesmas ar Klāva Elsberga vārdiem, no dzeloļa *Hospitāļu iela* aizguvis savas grupas nosaukumu:

Bija kāds 1989. gads, man bija 14 gadu un vēlme spēlēt rokmūziku. Tajā laikā bija roks par neatkarību, roks pret narkotikām. Iezīme bija tāda, ka rokmūzikai bija ļoti spēcīgs saturs, un tas mani ļoti ietekmēja. Ļoti daudzi komponisti, kurus es cienīju, nemaz nekautrējās rakstīt mūziku arī ar svešu dzeju, nevis paši rakstīja tekstus, kā tas bija vairāk ierasts Rietumos. Es sekoju paraugam, mēģināju vienu un otru dzejnieku, tad es atvēru Klāvu Elsbergu. No mūziķu puses tās ir dzejas medības – taisi vaļā to krājumiņu un skaties, kādu ritmiku izsauc, un, Dievs dod, varbūt vēl kāda melodija pēkšņi parādās.

Ir dažādi mēģinājumi, bet Klāvu vēl nesen atvēru vaļā, un ir uzreiz divi gabali. Elsberga dzejā katrs rokmūziķis var atrast to, kas nepieciešams: skaidrība, ļoti interesanta ritmika, brīnišķīgas tēmas – iedzēršana, meitenes, skumjas, turklāt tādas normāla džeka skumjas. Man tīņa gadi pagāja Brasā un Hospitāļu iela bija turpat blakus. Kad izlasīju dzejoli, aizgāju, un bija taisni tā, kā rakstīts: armēņu kurpnieki iedzer ar tevi bāriņā un stāsta par dzīvi Armēnijā, un visādas iereibušas mātes plivinās, nebija tik skaists tas bruģis toreiz kā šobrīd.

Par laimi ne tikai slikti piemēri iespaido cilvēkus. Ja tu ar kaut ko labu saskaries, tad tev arī gribas kaut ko labu darīt. Ir nolikta kaut kāda mērķa. Ar dziesmu tekstiem var būt ļoti dažādi, var būt galīgs neteksts un trīs vārdi, kas pauž ļoti daudz. Tā ir žanru sajaušanās, kur iespējams ar dažādiem līdzekļiem paust spēku. Reizēm paklausos savus ierakstus briesmīgā kvalitātē no agrīniem deviņdesmitajiem, vēl sen pirms *Hospitāļu ielas*. Kaut kā sanācis tā, ka dziesmas, kurās ir Klāva Elsberga dzeja, ir daudz vieglāk klausīties arī šodien. 🎧

Ansamblis *Zvaigznīte* Jūrmalā ~1964. gadu. Uldis Stabulnieks (pirmais no kreisās) brīvā dabā klavieres aizstājis ar akordeonu

Karavīru ansambļa *Zvaigznīte* stāsti

Rīgas Estrādes orķestris Filharmonijas paspārnē un karavīru ansamblis *Zvaigznīte* bija divas kalves, caur kurām, reizēm arī abām, izgāja daudzi mūziķi, kuru devums būtiski veidojis Latvijas populārās mūzikas ainu padomju gados un turpina to ietekmēt arī mūsdienās.

No 1963. gada teju 30 pastāvēšanas gadu laikā *Zvaigznītē* darbojušies aptuveni 200 mūziķu, viņu vidū Ojārs Grinbergs, Gunārs Rozenbergs, Gu-

nārs Freidenfelds, Uldis Stabulnieks, Zigmars Liepiņš, Uģis Prauliņš, Aigars Grauba un daudzi citi. *Zvaigznīte* savā laikā plūkusi laurus gan festivālā *Liepājas dzintars*, gan Tallinas džezas festivālā. Un *Zvaigznītes* repertuārs gadu garumā atspoguļojis arī pārmaiņas populārās mūzikas žanru attīstībā Latvijā – no estrādes mūzikas un džezas līdz rokmūzikai un folklorai.

Юбилей

ВОЕННЫЙ БИЛЕТ

НР № 0806959

Фамилия Бите
 Имя Димитрий
 Отчество Алексеевич
 Число, месяц и год рождения 19.09.1943
 Личная подпись владельца Д. Бите
 Выдан Мелешкин
Момонкин военным комиссаром
г. Рига области (республики)
28.12.1963
 ВОЕННЫЙ КОММУНАР
 поднаклейка
Шурбаев
 М. П.
Л. Шурбаев
 (подпись, печать)

НР № 0806959 *АХО* 1

I. Общие сведения

1. Место рождения г. Рига
Лайб.сер

2. Национальность Латыш

3. Партийность (с какого года) Коммунист

4. Состоит ли в ВЛКСМ (с какого года) с 1960

5. Образование Окончил 5 классов
среднего школы в 1962г.

6. Основная гражданская специальность
Музыкант, электрик
Кинематограф

7. Семейное положение холост

Dimitrija Bites kara klausības apliecība, kurā ierakstītais datums – 1963. gada 1. decembris – uzskatāms par ansambļa Zvaigznīte dzimšanas dienu

Karavīru ansamblis *Zvaigznīte* dibināts 1963. gada nogalē. Pirmā sastāva dalībnieks Dimitrijs Bite stāsta par ansambļa rašanās apstākļiem: „Bija pagājuši 18 gadi kopš kara beigām, sāka atdzimt rūpniecība un arī kultūra. Pie varas nāca Hruščovs un parādījās pirmie atkušņi. Padomju armijas virsnieki Rīgā uzdzīvoja – viņiem jau te bija Rietumi. Līdz šim visos kara apgabalos bija armijas dziesmu un deju svētki, bājānistu un vokālie ansambļi. Kāds virsnieks Baltijas kara apgabalā bija izdomājis dibināt savā armijas daļā es-

trādes ansambli. Tajā laikā mēs pa ballītēm spēlējām, Ojārs [Grinbergs] dziedāja restorānā *Tallina*. 1963. gadā šis virsnieks – Ilja Petrovičs Petrovs – iegājis restorānā paēst vakariņas (Petrovs un citi virsnieki bijuši restorāna *Tallina* regulāri viesi – MD), saklausījis labu dziedātāju un vērsies pie viņa ar jautājumu: „Vai tu neesi iesaucamo gadu līmenī?” Ojārs saka: „Jā, esmu.” – „Nu tad es garantēju tev dienēšanu Rīgā, Krišjāņa Barona ielā. Savāc puikas, kas ir iesaucamos gados, un uz priekšu!””

Otrā rītā Dimitrija Bites dzī-

vokli atskanējis telefona zvans. Sākotnēji viņš domāja, ka Ojārs Grinbergs dzen jokus ieilgušā iepriekšējās nakts ballītes iespaidā, tomēr dziedātājs pārliecinājās Biti, un abi sameklējuši arī pārējos biedrus, kas veidoja pirmo *Zvaigznītes* sastāvu. Visi saņēma pavēstes ierasties kara komisariātā 1963. gada 1. decembrī – šis datums septiņiem *Zvaigznītes* pirmā sastāva dalībniekiem tika ierakstīts kara klausības apliecībā un tiek uzskatīts par ansambļa dzimšanas brīdi.

Turpinājumu lasiet 5. lpp.

Ar *Zvaigznītes* pirmo māksliniecisko vadītāju Vladilenu Lando ansambļa dalībniekiem bija labas attiecības

Visarmijas un starprepubliku konkursu laureāta koncerta afiša. Programmā latviešu, padomju un ārvalstu komponistu estrādes dziesmas un skaņdarbi

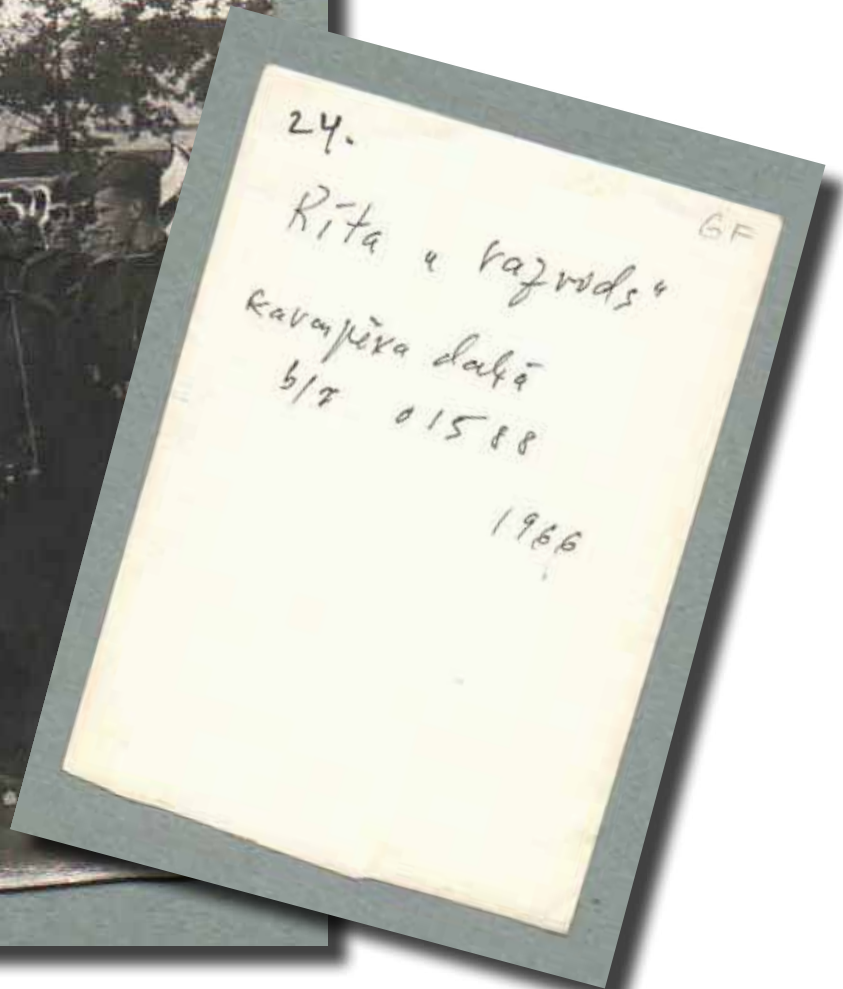
Arī vēlākajos gados *Zvaigznītes* sastāvs lielā mērā veidojies caur pazīšanos, esošajiem ansambļa dalībniekiem protežējot armijas vecuma puīšus no mūziķu aprindām. Sistēma būtībā nemainījās – cilvēki, kas dzīvoja mūzikas vidē, cits citu apmēram pazina un lūkojās, kas varētu būt nākamajā ansambļa sastāvā.

Sākotnēji ansambļa repertāru lielā mērā veidoja dziesmas, ko Ojārs Grinbergs līdz dienestam armijā bija dziedājis restorāna *Tallina* apmeklētājiem. Pēc laika gan kāds priekšnieks no Maskavas norādījis, ka repertuārā nepieciešamas patriotiskās padomju dziesmas – galu galā *Zvaigznītes* puīši ir padomju armijas

seja. Tomēr *Zvaigznītes* repertuārā saglabājās gan latviešu, gan arī Rietumu komponistu dziesmas. Ojārs Grinbergs atceras: „Repertuārs bija vienkāršs, mēs ar savu mūziku bijām latviešu aizstāvji, bet, kad vajadzēja, uzdziedājām arī kādu krievu dziesmu. Bet nebija tā, ka lika – jādzied tikai tā. Dziedājām diezgan brīvi un mācējām izlīst cauri tā, ka labi bija gan mums, gan vadībai. Viņi ar mums pelnīja naudu, un diezgan labu naudu. Arī mēs nopelnījām 10 rubļus, un kāda vaina, visiem bija labi.” Priekšniecība sūtīja *Zvaigznīti* haltūrās, no kurām lielāko tiesu ienākumu paņēma sev, bet arī mūziķiem šis tas atlēca. Iespējams, tas

bija viens no iemesliem, kādēļ tika pieļauts repertuārs, kas garantēja lielāku publikas atsaucību nekā, dziedot padomju propagandas dziesmas. Attiecības ar tiešajiem priekšniekiem *Zvaigznītes* dalībniekiem dažādos laikos pārsvarā bijušas labas – piemēram, Vladilens Lando, kurš pats rakstīja feļetonus tolaik populārajam žurnālam *Dadzis* un arī koncertos īpašu uzmanību pievērsa skečiem un humoristiskām starpspēlēm, un Visvaldis Beķeris rūpējās gan par to, lai „pareizie” jauniesaucamie pievienotos ansamblim, gan arī dienesta laikā aizsargāja savējos.

Turpinājumu lasiet 6. lpp.

Zvaigznītei kā jau armijas ansamblim bija jāspēlē gan „razvods” (развод, rīta un vakara junda), gan svētku gājienos. Priekšplānā, centrā dziedātājs Ojārs Grinbergs uzņēmiēs bundzinieka pienākumus

Zvaigznītes pušiem izdevies arī atbrīvoties no sev netīkamiem priekšniekiem. Reiz, spēlējot dejas kādā kolhozā Bauskas pusē, mūziķiem kļuvis garlaicīgi un viņi dejojot gribētājiem paziņojuši: „Ja šņabis būs, tad spēlēsim. Ja nebūs – nespēlēsim.” Kad „kukulis”, lai mūzika turpinātu skanēt, saņemts, bijis jāpieņem vēl kāds lēmums – vai aicināt pievienoties star-

šinu – onkuli gados, kuru puši diez ko neieredzēja. Izvairījušies no negribētās kompānijas, Zvaigznītes mūziķi otrā rītā saprata, ka laikam būs ziepes un izdomāja: kurš uzbrūk pirmais, tas ir uzvarētājs. Atgriezušies Rīgā, paši devās pie vislielākā priekšnieka un teica: „Biedri komandieri, noteikti jums kāds kaut ko sliktu par mums stāstīs, bet atcerieties, jūs arī

vakar bijāt ar mums, un mēs jūs pavadījām uz mājām. Jūs redzējāt, ka mēs nemaz nebijām dzēruši.” Komandieris pilnībā piekritis, jo iepriekšējā vakarā pats bijis tā piedzēries, ka mašīnā ienests, un pušu tiešo priekšnieku, no kura kompānijas mūziķi bija vairījušies, aizsūtīja „trimdā” – pārcēla uz armijas daļu Ģipkā.

Turpinājumu lasiet 7. lpp.

Zvaigznīte 1966. gadā

Protams, *Zvaigznītei* kā jau armijas ansamblim bija jāspēlē gan „razvodos” (*развод*, rīta un vakara junda), gan svētku gājienos. Tomēr arī šie oficiālie pienākumi nereti ieguva nebēdnīgu raksturu, apaugot ar jautrību Šveika stilā. Piemēram, piecos no rīta *Zvaigznīte* atbrauc no nospēlētām kāzām, un sešos no rīta pūtēju orķestrim jāspēlē *Satikšanās maršs*. Pirms sešiem no rīta pa ielu brauc smagā mašīna, iekšā sēž tā labi ieņēmuši uz krūts padomju armijnieki un blāuj pa visu pilsētu *Zilo lakatiņu* – dziesmu, kas Padomju gados tika uzskatīta par „leģionāru dziesmu” un tās dziedāšana varēja beigties ļoti bēdīgi. Arī demonstrācijās sanācis soļot kopā ar fabriku *Rīgas bal-*

zams un *Kaija* pārstāvjiem, līdz ar to bija gan dzeramais, gan „zakuska”.

Oficiāli *Zvaigznīte* bija kara celtnieku bataljona ansambelis. Un armijā mūziķi iemācījās gan vagonus kraut, gan betonēt, runāt krieviski un, protams, arī lamāties – gan divstāvīgi, gan trīsstāvīgi. Celtnieku daļā bez mūziķiem (vēlākos gados arī aktieriem, māksliniekiem un dejotājiem) dienēja arī tādi armijā iesauktie, kuriem nedrīkstēja uzticēt ieročus – bijušie cietumnieki. Mūziķis un kinorežisors Aigars Grauba, kas *Zvaigznītē* dienēja 1980. gadu sākumā, atceras: „Nevarētu teikt, ka pārējās armijas daļas ļoti mīlēja *Zvaigznīti*, viņi principā mūs nevarēja ciest – ne lielais priekšnieks,

ne pārējie rotas komandieri. Mēs viņiem bijām kā nagla pakaļā. Mēģinājumi mūsu laikā notika ārpus daļas, kad gājām uz tiem, viņi centās mūs likt pie kartupeļiem un dažādos citos veidos atstāt daļā. Majors Beķeris mūs visu laiku aizsargāja. Bet majoram Beķerim bija problēma: visādi citādi būdams ļoti neatkarīgs vīrs, viņš dažkārt „uzkāpa uz plosta”. Un, kad viņš „uzkāpa uz plosta”, tas bija ne jau divdiennieks trīsdienieks, tās bija pāris nedēļas. Un tie bija bīstami momenti. „Strojbatā” (*строительный батальон*, celtnieku bataljons) varēja iesaukt cilvēkus, kuriem bija sodamība, kuri bija sēdējuši cietumā.

Turpinājumu lasiet 8. lpp.

Parastajā armijā tos nevarēja iesaukt, jo tur bija darīšana ar ieročiem. Šeit viņu vienīgais ierocis bija lāpsta. Mums bija 18 gadu, bet tur blakus bija tādi tēvaiņi, kuriem bija 27 – 28 gadi un kas bija izsēdējušies cietumā. Situācija vispār bija diezgan jocīga – draudīga.”

Ja kāds mūziķis bija dienējis *Zvaigznītē*, tas bija kā firmas zīme. Dziedātājs Ojārs Grinbergs stāsta: „Tas bija mans pirmais pakāpiens uz pro-

fesionāla estrādes dziedātāja skatuves. Tad mans ceļš gāja tālāk – vēl profesionālāk. Esmu ļoti pateicīgs par *Zvaigznītē* pavadīto laiku. Domāju, neviens no cilvēkiem, kas gājis cauri *Zvaigznītei*, nepateiks, ka tas ir traucējis viņa tālākai karjerai vai izaugsmei.” Grinbergs no *Zvaigznītes* tiešā ceļā devās uz Rīgas Estrādes orķestri – vienā dienā dziedātāju atbrīvoja no armijas, otrā viņš jau bija REO, trešajā jau tā sastāvā brauca uz kultūras dienām Moldāvijā. Arī REO līdzās smagam profesionālam darbam netrūka dažādu sadzīvisku jautrību. Moldāvijā jau pirmās dienas vakarā orķestra direktors Grinbergu un citus mūziķus pieķēra, viesnīcas gaitenī spēlējot futbolu. No lieliem priekiem viņi

baudījuši lieliskos moldāvu vīnus.

Iespēja dienēt *Zvaigznītē* gan bija ne tikai solis pretim vai augšup muzikālajā karjerā vai dažādu jautru atgadījumu virkne. Tā bija reta iespēja dienēt māju tuvumā. Ojārs Grinbergs uzsver: „Divsimts

kā, apgalvojis, ka ansamblim beigušies bemoli, kuriem nu jābrauc uz konservatoriju pakal. Priekšnieks viņam esot izrakstījis caurlaidi uz visu dienu.

Dienests saliedēja mūziķus un daudzi no viņiem joprojām tiekas un turas kopā, daļa turpinājuši arī profesionālo sadarbību, piemēram, 1980. gadu sākumā no dienesta biedriem izveidojās grupa *Vaidava*. Kom-

ponista Uģa Prauliņa veidots strēlnieku dziesmu cikls ļāva apliecināt patriotismu un izmantots Jura Podnieka 1982. gada filmā *Strēlnieku zvaigznājs*. Padomju armijas apstākļos *Zvaigznīte* bija kā domubiedru saliņa, kuras biedri viedokli varēja paust krievu virsniekiem nesaprotamā valodā. Tāda bija gan latviešu (piemēram, ansambla biedri skrējuši ap Daugavas sporta namu, dziedot leģionāru dziesmas), gan mūzikas valoda, kurā ar kādu frāzi vai intonāciju iespējams paust ironiju – saprotamu savējiem, nepazīstamu svešiem. 🌟

Rakstā izmantoti materiāli no RMM pasākuma *Zvaigznītes zvaigznājs* (30.01.13.). Foto no Dimitrija Bites un Gunāra Freidenfelda personīgā arhīva

Ojārs Grinbergs:

“Divsimts latviešu puikas tomēr palika Latvijā, nevis dienēja kaut kur Ziemeļos”

latviešu puikas tomēr palika Latvijā, nevis dienēja kaut kur Ziemeļos.” Akadēmiskās mūzikas komponists Imants Zemzaris atzīst: „Citi [*Zvaigznītē*] spēlēja mūziku, kas viņiem vairāk vai mazāk tuva žanra – tā saucamā vieglā, pusvieglā mūzika. Man vairāk bija tā filozofija, kā pēc iespējas ātrāk tikt no armijas vaļā. Laime jau bija, ja varēja izprasīties un tikt no armijas ārā kaut uz dažām stundām. Bija dažādas viltības, ko ansamblis varēja izdomāt. Ansamblim akūti aprūcies nošpapīrs, tintes nav...”

Aizbildinājumi, lai uz dažām stundām vai pat visu dienu tiktu brīvsoli, bijuši arī kurioza rakstura, piemēram, kāds mūziķis, izmantojot priekšnieka vājās zināšanas mūzi-

Karikatūras, kas atspoguļo Rūdolfa Blaumaņa populārākos humorista un satīrista pseidonīmus. Pēterburgas Avīžu pielikumā *Purva Malā* viņš rakstīja kā Grāvracis, savukārt laikraksta *Latvija* pielikumā *Skaidiena* rakstus parakstīja kā Pulieris

Atklātne ar karikatūrām iespiesta Valsts papīru spiestuvē, Rīgā 1920. – 1930. gados. RTMM 449427

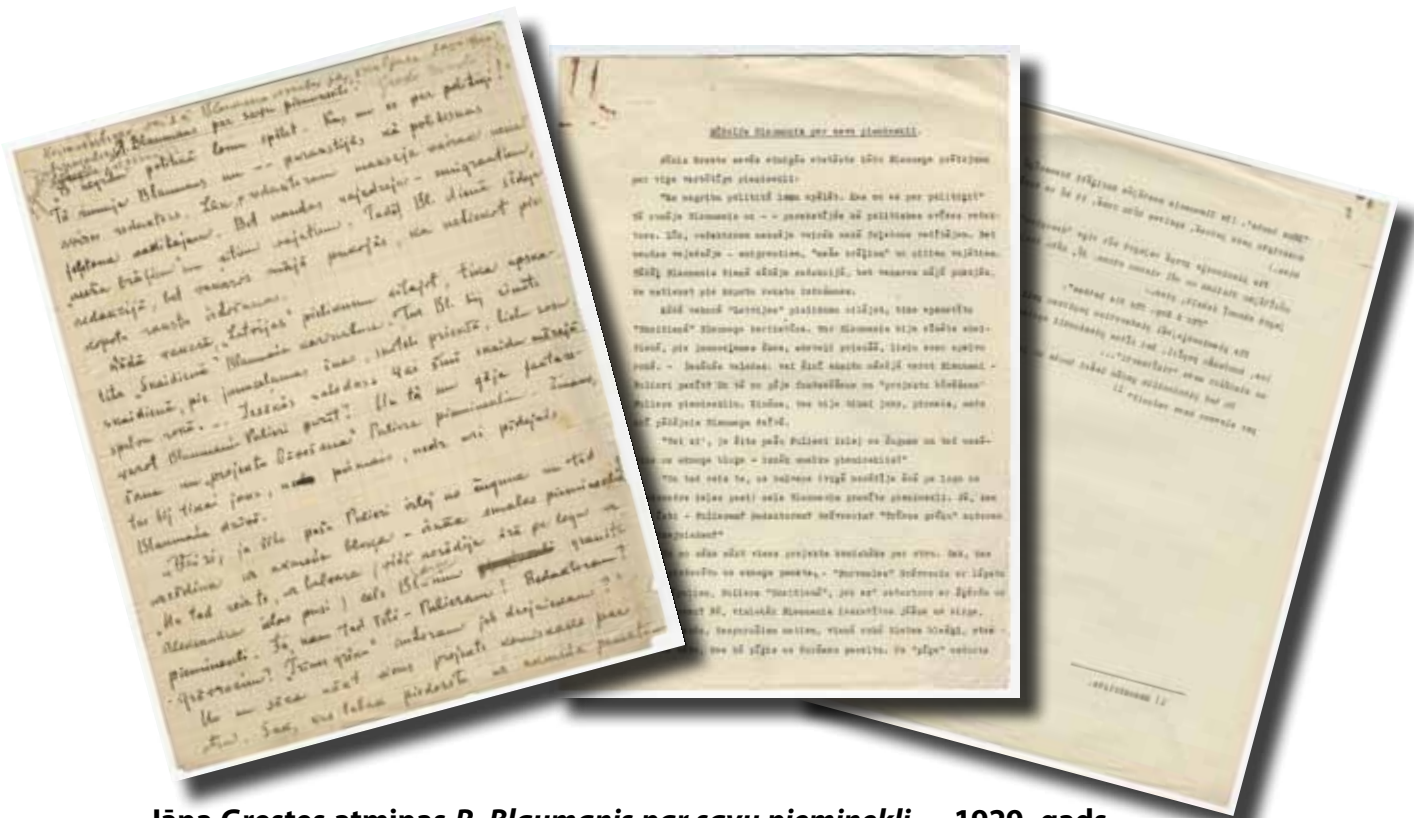
Ceļam Blaumanim pieminēkli

Viens no šā gada lielajiem jubilāriem – rakstnieks Rūdolfs Blaumanis – bija apveltīts ne tikai ar izcilu dramaturga un prozaikta talantu, bet arī ar labi attīstītu humora izjūtu un slieksmi uz asu satīru, ironiju un pašironiju. Mēdz teikt, ka komikas mūžs gan ir īsāks nekā traģikai, kas veiksmīgāk pārvar laika pārbaudi. Arī Blaumaņa publicistika un satīriskā dzeja, kurās satīra izmantota tādiem mērķiem kā cīņai ar diletantiskiem rīmētājiem, dažādām nevērtībām iekšējā un ārvalstu politikā, latviešu savstarpējiem ķīviņiem, mūsdienās, kad izsmietās sava laika aktualitātes daļēji vai pilnībā grimušas aizmirstībā, kļuvusi grūti saprotama. Pāris gadus pirms savas nāves pats Blaumanis gan retoriski vaicājis, kurai no daudzveidīgajām, plaša-

jām darbības jomām (šajā laikā, neilgi pēc 1905. gada revolūcijas, Blaumani lielā mērā nodarbināja politiski jautājumi) būs veltīts viņa pieminēklis, un pats to iztēlē zīmējis ironiski pompozās līnijās.

RMM krājumā glabātajās muzeja pamatlīcēja Jāņa Grestes atmiņās var lasīt, kā Blaumanis, jokus mīlot, aizfantazējis līdz savam „sapņū” pieminēklim. Pēc vairākiem gadu desmitiem šīs atmiņas pārtapušas tēlnieces Līzes Dzeguzes zīmētā pieminēkļa skicē, kas arī glabājas muzeja krājumā. Savukārt Blaumaņa 150. jubilejas gadā *Mājas Draugs* izveidoja fotokolāžu, kāds tagad izskatītos rakstnieka pieminēklis, ja pieminēkļa cēlāji būtu sekojuši viņa norādēm.

Turpinājumu lasiet 10. lpp.

**Jāņa Grestes atmiņas R. Blaumanis par savu pieminekli, ~1929. gads.
Rokraksts un mašīnraksts. RTMM 292023**

Jānis Greste apraksta situāciju, kas Blaumani iedvesmoja apcerei par personīgo monumentu. Laikraksta *Latvija* humoristiski satīriskajā pielikumā *Skaidiena*, kuru Blaumanis 1906. gadā vadīja, bija publicēta rakstnieka karikatūra. Blaumanis savus satīriskos darbus izdevumā parakstīja ar Puliera vārdu, tādējādi saspēlēdamies ar pielikuma nosaukumu (skaidiena – vieta, kur zāgē un skalda malku; pulieris – būvuzņēmēja palīgs). Līdzīgi, kad Blaumanis 1902. – 1903. gadā vadīja *Pēterburgas Avīžu* satīras pielikumu *Purva Malā*, viņš tajā publicēja darbus ar Grāvrača vārdu.

Karikatūrā Blaumanis zīmēts skaidienā ar skoteli priekšā un lielu zosu spalvu rokā. „Iesākās valodas: vai šīni skaidu mēzējā varot Blaumani – Pulieri pazīt? Un tā nu gāja fantazēšana un „projektu būvēšana” Puliera piemineklim. Zināms, tas bija tikai joks, ne pirmais, nedz pēdējais Blaumaņa dzīvē.

„Vai zi, ja šito pašu Pulieri izlej no čuguna un tad uzsēdina uz akmens bluča – iznāk smalks piemineklis!”

Un tad reiz te, uz bulvāra (viņš norādīja ārā pa logu uz Aleksandra [tagadējās Brīvības] ielas pusi) cels Blaumanim granīta pieminekli. Jā, kam tad īsti – Pulieram? Redaktoram? Grāvracim? *Trīnes grēku* autoram jeb dzejniekam?”

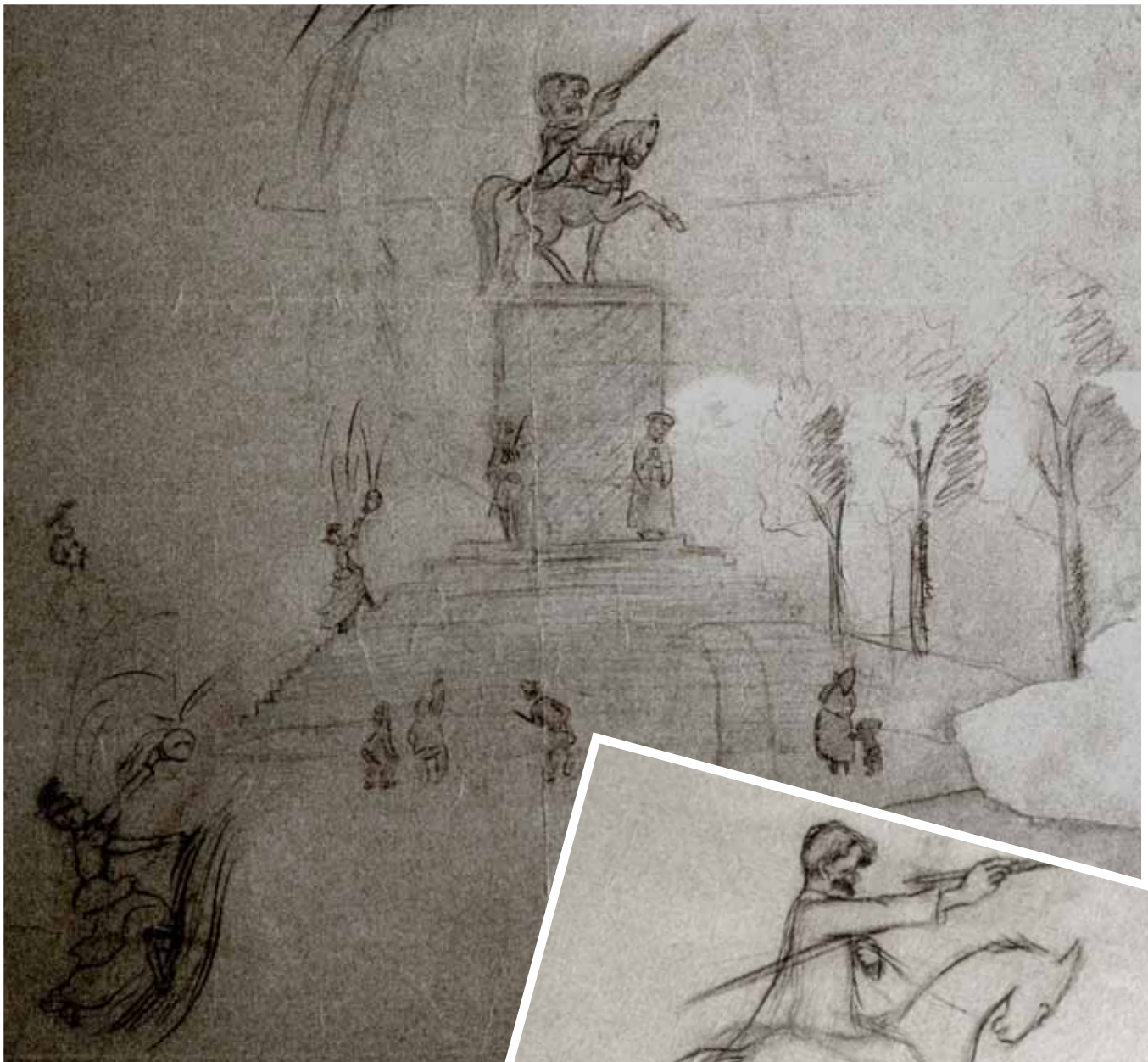
Un nu sāka nākt viens projekts komiskāks par otru. Sak, kas labāk piederētu uz akmeņu pamata – Purvmalas Grāvracis ar lāpstu starp rāpuļiem, Puliers Skaidienā, jeb ar’ redaktors ar šķērēm un papīra grozu? Nē, vislabāk Blaumanis izskatīšoties jāšus uz zirga, stūrainu zodu, izspūrušiem matiem, vienā rokā tintes blašķi, otrā – spalvas kātu, kas kā piķis uz duršanu pacelts.”

Runādams Blaumanis esot nostājies kariķēti bramanīgā pozā ar manuskriptu paku padusē un spalvas kātu rokā, it kā grasītos

uz duršanu. Blaumanis pieminekli esot iztēlojis kā veselu skulpturāļu grupu, kur viņa pakājē būtu „draugi” Puriņu Klāvs (*Baltijas Vēstneša* redaktors, ar kuru Blaumanim bija asa polemika), ekscentriskais mācītājs, par pirmo latviešu dadaistu un dekadentu dēvētais Jānis Steiks un vēl kāds no tiem, kurus Blaumanis mēdza izsmiet laikrakstu lapās.

Kā piemērotu „dzejas ziedu”, ko akmenī izkalt, Blaumanis atzinis uzrakstu: „*Für 5 Kop. Für die Letten*” (Par piecām kapeikām. Latviešiem).

Lai ainu zīmētu vēl prozaiskāku, Blaumanis atzīmējis, ka pie pieminekļa vēl piederoties papirosu gali, saulespuķu sēklas, konfekšu papīri. Bet rītos pieminekli apciemotot zvirbuļa kungs un atstāšot savu „vizītkarti”... Un tad piemineklim iešot garām tauta un jautāšot, kas tas bijis par slavenu kara vadoni?

**Blaumaņa joks par
savu pieminēkli
turpināja iedvesmot arī
vairākus gadu desmitus
pēc viņa nāves**

Līzes Dzeguzes skices Rūdolfa Blaumaņa pieminēklim, zīmētas 1920. – 1930. gados pēc Jāņa Grestes stāstījuma. Papīrs, ogle, grafitu zīmulis, pastelis.

Līze Dzeguze mācījies Latvijas Mākslas akadēmijā tēlniecības meistardarbnīcā pie Kārļa Zāles un Kārļa Jansona. Darināja humoristiskas sīkplastikas un koka stājskulptūras. RTMM 119682

Mājas Draugs pēc Jāņa Grestes pierakstiem rekonstruē Blaumaņa pieminekli

Rūdolfa Blaumaņa piemineklis Rīgā, iepretim Bastejkalnam

Blaumaņa darbi regulāri tiek iestudēti Latvijas teātros, kļūstot par pamatu gan tradicionālām, gan novatoriskām versijām. Spriežot pēc pašu skolēnu sarakstēm dažādos interneta forumos, kā arī skolotāju stāstītā, Blaumanis skolu mācību programmā ir viens no tiem autoriem, par kuru atsauksmes ir pozitīvas un viņa darbus lasa labprāt. *Mājas Draugs* cenšas noskaidrot:

Kāpēc Blaumanis joprojām ir populārs?

Valters Silis, režisors, iestudējis *Indrānus* Nacionālajā teātrī: Blaumanis man skolas un augstskolas laikā bija ļoti būtisks, bērnībā likās pats interesantākais autors. Es Blaumani iemīlēju ar *Nāves ēnā* obligātajā literatūrā. Piemēram, ar [Jāņa Akuratera] *Kalpa zēna vasaru*, piedodiet, netiku galā. Tad tu paņem *Nāves ēnā*, pēkšņi tev ir nopietna, drausmīgi traka situācija, kas tiek risināta vienkārši ārpriekš. Izlasi, un tev ir domām pilna galva. Tas arī bija iemesls, kāpēc tagad, kad man jautāja, vai esmu ar mieru iestudēt Blaumani, uzreiz teicu – jā.

Pirms *Indrānu* pirmizrādes scenogrāfs Uģis Bērziņš man atsūtīja *Youtube* adresi videoklipam, kurā 2010. gadā piecpadsmitgadīgi puikas un meitenes ir iestudējuši un uzfilmējuši *Indrānu* pirmo cēlienu. *Indrānu* tēvs ir naftas magnāts. Filmēts ļoti pieticīgā dzīvoklī, runā tuvu Blaumaņa vārdiem, vienīgi Noliņš ir sadauzījis *Mustangu* (Ford markas automašīnas modelis – MD), nevis nodarījis pāri zirgam. Tas it kā bija ļoti pieticīgi, bet tajā pašā laikā iedeva man sajūtu – fū, mēs nebijām pēdējā paaudze, kas iemīlēja Blaumani. Tagad desmit gadus jaunāki cilvēki par mani arī viņu „noķēra”, viņi taisīja nevis parodiju par kādu amerikāņu filmu, bet *Indrānus* un ļoti nopietni pret to attiecās.

Blaumanim nav augstprātības. Viņš ir nežēlīgs, bet nekad nebūs augstprātīgs. Kādā darbā, ko nesen iestudēju, pēkšņi atklājās, ka viens tēls ir rakstīts kā karikatūra. Un neviens aktieris nevar tikt galā ar to, ka jāspēlē kāda domas, cik tu esi slikts. Tā ir Blaumaņa atšķirība – viņš arī smieklīgā stāstā nekad netaisīs karikatūras. Varbūt tas ir tas pats godīgums. Blaumanis nesaka: nedariet tā! Viņš jautā, ko jūs darītu?

Rasa Bugavičute, dramaturģe, dramatisējusi Blaumaņa noveles *Purva bridējs* un *Raudupiete*: Profesionāli ir nenormālā atbildība. Tajā pašā laikā – miers, jo nezinu, kas ir jāizdara, lai Blaumaņa uzrakstīto patiešām sabojātu. Kad mācījos dramaturgos, tad sapratu, ka Blaumanis patiešām ir viens no tiem dramaturgiem, kam gribētu līdzināties profesionālajā ziņā, no kura ļoti daudz var mācīties. Esmu ļoti priecīga, ka man pašlaik ir iespēja strādāt ar Blaumaņa tekstiem un ceru, ka viņš nedusmojas.

Autoram jārunā par laiku, kurā viņš dzīvo. Tā ir sajūta, ko viņš piedzīvo katru mīļu brīdi un diez vai samelos, ja vien akurāt necentīsies. Blaumanis to pierāda, jo viņš ir absolūti sava laika spogulis. Tas arī ir iemesls, kāpēc Blaumanis ir un būs aktuāls, jo viņš runā par ļoti godīgām, mums visiem saprotamām lietām. Kad raksti vai gribi kādam kaut ko ieborēt, nevajag runāt par lietām, ko tu nepārzini. Blaumanim patiesīguma izjūta bija tik precīza, ka viņš spējis to nodot mums jau tik ilgu laiku uz priekšu. *Raudupietē* (izrādē Valmieras drāmas teātrī – MD) piedalās astoņi puīši no vidusskolas soliem. Skolā viņi nepievērš īpaši lielu uzmanību tam, ko viņiem liek lasīt, bet *Raudupietē* ejam cauri tekstiem ļoti cītīgi un smalki. Ja puisis, kuram ir 19 gadi, var sacīt – „zini, es pateicu vienai meitenei, ka starp mums nekas nebūs, jo sapratu, kādas var būt sekas, ja nepasaki godīgi” – tad man liekas – skaisti! Ir taču jēga lasīt Blaumani. 🍷

Rakstniecības un mūzikas muzeja izdevums

Redaktore: Maija Treile
Dizains: Māra Viška

Tālr. 67227782
E-pasts: maija.treile@rmm.lv

Muzeja darba laiks no 15. marta:

otrdien, piektdien, sestdien
11:00 – 18:00
trešdien, ceturtdien 13:00 – 20:00
svētdien, pirmdien – slēgts
Rīga, Pils laukums 2

Ieeja bez maksas:

No otrdienas līdz sestdienai – pēdējā stunda

Lasītava atvērta

no pirmdienas līdz ceturtdienai
9:00 – 17:00
Rīga, Pils laukums 3
Tālr. 67356262
E-pasts: lasitava@rmm.lv